СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

РІК XLIX. Ч. 85. Джерзі Сити, Н. Дж., вівторок, 15-го квітня 1941. — No. 85. Jersey City, N. J., Tuesday, April 15, 1941. VOL. XLIX.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237, 4-0807. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ПІД ЗАГРОЗОЮ ВІЙНИ СВЯТКОВАНО ВЕЛИКОДНІ СВЯТА

ВАШИНГТОН. — Величезна більшість американської суспільности відсвяткувала минулої неділі Великодні Свята. Настрій свят був скаламучений вістками про війну, яка, як кожний собі усвідомляв, присувається чимраз ближче до американських берегів. У проповідях перевищала тема про війну і про бажання світу жити в мирі. Та позатим всі люди по старому звичаю вистроювались у святочні одежі і парадували по місті. В Ню Йорку, на Пятій евні, недалеко катедри св. Патрика, зібралось було на хідниках до 300,000 людей. Не рідко можна було побачити людей у військових одностроях.

АМЕРИКА БУДЕ ПРОСИТИ ІРЛЯНДІЮ ПРО БАЗИ.

ВАШИНГТОН. — В офіційних колах говорять, що американський уряд правдоподібно буде просити Ірляндію, щоб та відступила Англії для морських операцій свої бази. Бо внаслідок віддалення англійських баз британські субмарини не можуть виїздити далеко на море, до боротьби з німецькими кораблями. Взаміну за бази американський уряд дасть Ірляндії всяку поміч у военних матеріялах. До Америки саме прибув представник Ірляндії з проханням до американського уряду, щоб той поміг Ірляндії узбрӧїтись.

ЮГОСЛАВСЬКИЙ ПОСОЛ ЗАПЕРЕЧУЄ.

ВАШИНГТОН. — Югославський посол у Вашингтоні, Фотіч, опублікував листа, в якім говорить, що Югославія пішла до війни з німцями не внаслідок намови американських представників, зокрема полковника Доновена, що тоді з рамени уряду об'їздив по Европі. Югославія була змушена до того німцями. Зрозуміло, говорив Фотіч, Югославія мала і далі має великі надії на поміч Америки. Ці надії, говорив він, мають всі европейські краї, ставлячі опір державам „осі".

ЗНОВ ТАВРУЮТЬ СТРАЙК „ЧЕРВОНИМ".

ДІТРОЙТ. — Організатор автомобільної юнії А. Ф. П., Джан Мурфі, натаврував недавний страйк у фабриці Форда, як роботу комуністів. Той страйк закінчився невдачою для страйкарів, бо позбавив робітників по $900,000 денно, говорив він. Взаміну за це не дав їм нічого. Та комуністичним лідерам, говорив Мурфі, не ходило про добро робітників, тільки про свої підривні завдання. 99 відсотків робітництва, говорив він далі, є патріотичні і шанують закони. Це вони вплинули на замирення страйку. Також це патріотичне робітництво, казав Мурфі, відсунулось від автомобільної юнії належачої до К. П. О. і в надходячих юнійних виборах певно приєднається до юнії А.Ф.П.

ПРОВІЗОРИЧНІ НОСИТЕЛІ ЛІТАКІВ.

ВАШИНГТОН. — Інжініри американської фльоти перевели успішний експеримент над тим, щоб звичайний торговельний корабель примінити до ношення на собі военних літаків, для военної служби. На покладі звичайного корабля поусувано ріжні перешкоди і вставлено певні апарати так, що літак може знестись з покладу й опісля знов на нього осісти. В военних технічних колах є тепер того переконання, що цей експеримент поможе Америці набудувати багато таких носителів літаків і вони разом з кораблями зможуть летіти на широке море та поборювати чужі кораблі і субмарини.

АМЕРИКАНСЬКЕ ПОСОЛЬСТВО ОЦІЛІЛО.

ВАШИНГТОН. — До столиці прийшла вістка, що американське посольство в Білгороді не зазнало в людях жадних жертв. Всі цілі і здорові. Також не зазнали ушкодження бюра посольства. Зате цілковито зруйновано бомбами приватний дім американського посла Лейна. Вістки також говорять, що вулиці Білгороду завалені трупами людей.

ПРИГОТОВЛЯЮТЬСЯ ДО БОМБ.

НЮ ЙОРК. — Заряд Ню Йорку побудував спеціяльне авто, побудоване з грубої сталі, на якім будуть вивозити за місто часові, неекспльодовані бомби. Бо такі самі бомби кидають на міста воюючі літаки, щоб у той спосіб залякати людей від від того місця, де лежить невибухла бомба. Спеціяльно побудоване авто матиме автоматичні підойми, якими вложить на себе невибухлу бомбу і опісля вивезе її за місто. Коли́б по дорозі вибухла, то нікому не зробить шкоди. Якраз такий експеримент випробовували недавно міські власти, в приявности посадника Ля Ґвардії. Експеримент вповні вдався.

ВАЛАС ТАВРУЄ СТРАЙКАРІВ І САБОТАЖНИКІВ.

ВИНСТОН-СЕЙЛЕМ (Корт Каролайна). — В прилюдній промові минулої неділі заступник президента, Генрі Валас, сказав, що гнів нації спаде на тих робітників, що саботажують кампанію зброєння та без причин виходять на страйк. Валас також говорив, що Гітлер цю війну програє.

ВПЛИВИ СОВЄТСЬКО-ЯПОНСЬКОГО МИРОВОГО ПАКТУ НА АМЕРИКАНСЬКУ ПОЛІТИКУ

Вістка про совєтсько-японський пакт глибоко вразила вашингтонські політичні чинники. Вона прийшла до Вашингтону в неділю вранці. І хоч секретар стейту, Кордел Гол, підсекретар Сомнер Велес й інші відразу удались на короткі наради, вони опісля по пресовій конференції не зроили в тій справі жадної заяви. Та в добре поінформованих колах є такого переконання, що совєтсько-японський пакт матиме вплив у першу чергу на відношення Америки до Совєтів, а не Америки до Японії. Відносини американсько-совєтські майже певно попсуються.

Щоб поправити відносини з Совєтами, від багатьох місяців відбувались розмови між совєтським амбасадором у Вашингтоні, Уманським і підсекретарем стейту Сомвером Велесом, внаслідок яких Америка зняла моральне ембарго на Совєти, а навіть робила Совєтам ріжні полекші в експорті ріжних продуктів. Тепер всякі продукти, зокрема ті, що мають якийнебудь военний характер, будуть здержані. Загалом, відносини загостряться. Бо хоч дехто старається виправдати цей пакт і в той спосіб далі задержати в Америці добру опінію про Совєти, то проте холодний факт говорить, що тим договором Совєти ближче присунулись до держав „осі", а далі відсунулись від аліянтів.

Деякі політичні знавці кажуть, що той договір Совєти підписали під натиском німців, які погрожували наїздом на Україну. Інші кажуть, що цим договором Совєти щераз дали доказ, що їхнім завданням є заохотити якнайбільше число держав до війни, без огляду по котрім боці.

ВІДГОМІН У КОНҐРЕСІ

Совєтсько-японський договір перелякав також конгрес, який тепер став ще смирніший, ніж був передтим. Настрої в конґресі тепер такі, що він буде пильно слухати президента і ухваляти те, чого президент хоче. Бо ситуація справді зачинає бути затемнена і небезпечно виступати проти домагань президента. Вслід за тим конгрес не проявляє майже жадної опозиції до домагання президента, щоб сконфіскувати в американських портах всі чужинецькі кораблі; навіть ослабла опозиція відносно зарядження президента, що Червоне море стало приступним для американських кораблів.

ДАНСЬКЕ ПОСОЛЬСТВО СТОЇТЬ ПРИ СВОЇМ

Хоч данський уряд в Копенгагені, який знаходиться нині під мілітарною окупацією німців, натаврував данського посла в Вашингтоні, де Кавфмана, за віддачу Гренляндії під мілітарну охорону Америки, а навіть завзивав того посла до дому, то проте де Кавфман відмовився вертати до дому, сказав, що данський уряд у віднім краю робить це під натиском німців. Де Кавфман далі стоїть при своїй умові з Америкою. Його піддержали всі інші урядники посольства а також данські консуляти в Америці.

НІМЦІ ПРОБУЮТЬ, АЛЕ НЕ В СИЛІ ПРОБИТИ ГРЕЦЬКО-БРИТІЙСЬКУ ОБОРОННУ ЛІНІЮ

Вправді німецькі военні звідомлення не згадують ні словом, що діється на грецькому фронті, але з того, що подають швайцарські джерела, виходить, що вони вже пробували кількома наворотами пробити на крилах грецьку оборонну лінію, сягаючу від Егейського моря до Альбанії, але це їм не вдається. На тій лінії, як відомо, находяться теж і британські сили. І то ті найкращі, що вславились своїм „бліцкрігом" в Африці. Американські военні кореспонденти кажуть про греків, що вони дійсно боряться як льви і так є, як вони заповідали, що німці зможуть посуватись вперед хіба тільки по їх трупах. Та виглядає, що до властивої боротьби між німцями і греко-британськими силами прийде доперва тоді, коли німці дістануть свіжі сили. Підчас греко-югославської кампанії вони вже понесли великі втрати. Особливо дається їм в знаки британська Королівська Летунська Сила, яка нападає на їхні зади і винищує їх повзи.

В АФРИЦІ БРИТІЙЦІ ЗАЛИШИЛИ БАРДІЮ

Злучені німецько-італійські механізовані сили заняли пристань Бардію, якої британці не боронили. Таким чином ось ті відділи вже недалеко египетської границі. Властиві бої ведуться далі біля Тобрук і там вирішиться, чи німці вдержать свої позиції й зможуть посуватись далі. Назагал панує таке переконання, що німецько-італійські сили не можуть бути великі, а вже цілком певно не є вони такі, якими були ті італійські сили, що були дійшли до Сіді Барані, звідки британці зачали протинаступ і їх цілком розбили.

НАЦИСТИЧНА МАШИНА КОТИТЬСЯ. — Радіова світлина перерадіована з Берліну до Америки, показує наступ німецьких військ на „південно-східному фронті".

СОВЄТИ ЗАКЛЮЧИЛИ З ЯПОНІЄЮ ПАКТ ДРУЖБИ

МОСКВА. — Сталося перший раз в совєтській історії, відколи Совєтами править Сталін що сам Сталін вийшов на залізничний двірець, щоб попрощати при відїзді Мацуоку, японського шляхтича-самурая і міністра закордонних справ. Мацуока відїхав до Японії за годину по підписанню невтральностевого пять-річного договору між СССР. і Японією. Обидві держави загарантували собі територіяльну ненарушимість. Совєти визнали японські загарбання в Манчуко й Китаю, а Японія визнала Внутрішню Монголію як частину, що є під совєтською займанщиною.

„ЕПОХАЛЬНА ПОДІЯ", КАЖЕ КОНОЄ.

ТОКІО. — Японський премієр назвав підписання Японією і СССР договору про ненапад подією, яка „творить епоху" і „зближує замирення світа". Він ствердив, що таким чином війна не буде поширена, бо Японія не має чого боятись нападу з боку Совєтів, а Совєти з боку Японії.

ДОГОВІР НІЧОГО НЕ ВАРТУЄ, КАЖУТЬ У ЛОНДОНІ.

ЛОНДОН. — Не те важне, що є написане на папері, а те, що є в серцю, бо папір тепер нічого не вартує, коли іде про держави „осі". Вони його деруть, коли їм подобається і коли їм це вигідне. Таке саме буде з договором, заключеним між Японією і СССР. Так думають про цей договір в Англії, згідно з тим, що передає американський кореспондент, Роберт П. Пост.

СОВЄТИ БУДУТЬ У ВІЙНІ З НІМЕЧЧИНОЮ ЧЕРЕЗ УКРАЇНУ.

ЛОНДОН. — Деякі дипльомати далі постійно стоять при тому, що мусить прийти до війни між Совєтами і Німеччиною. Вони навіть кажуть, що події на Балкані зближують цю війну. Та війна зачнеться від німецького нападу на Україну. Таке передають американські кореспонденти з Лондону як думки деяких дипльоматів.

НАСТУП НІМЦІВ НА УКРАЇНУ ЩЕ ЦЕЇ ВЕСНИ.

ІСТАНБУЛ. — Юнайтед Прес подає з Туреччини, що в дипльоматичних колах говорять про те, що Німеччина піде на Україну ще цього року і то пізною весною. Ті самі кола заповідають, що Німеччина натисне на Туреччину в справі нафтових піль в Мозулі.

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА НА ОВИДІ.

МОСКВА. — Асошіейтед Прес подає з Москви, що Совєти дали свого роду нагану Мадярщині за те, що вона напала на словянську державу, Югославію, що знайшлася в нещастю, забуваючи, що й Мадярщина має „національні меншини", та що її може спіткати та сама доля, колиб знайшлася в біді. Кажуть, що це відносилось до Карпатської України, яку забрала Мадярщина, коли Чехословаччина знайшлася в нещастю.

НІБИ ЗАБЕРУТЬ КАРПАТСЬКУ УКРАЇНУ.

ІСТАНБУЛ. — Большевицька пропаганда поширює відомости, що Совєти громадять військо на границі Галичини і Мадярщини, та що заберуть від Мадярщини Карпатську Україну, що може статись кожної хвилини.

ОСТАНЕТЬСЯ НА СЛОВАХ.

МОСКВА. — Чужинецькі дипльомати того переконання, що „нагана", дана Совєтами Мадярщині нічого не означає. Вона має тільки пропагандне значіння. Тому крім слів, нічого іншого не буде.

ГАЛИЦЬКА НАФТА І СОВЄТИ.

ЛОНДОН. — Продукція бориславської нафти під Совєтами впала до половини в порівнанню з тим, що добували за часів Польщі. Добуто в минулім році всього не цілих два міліони бочок. Кажуть, що це тому, що бракує відповідної машинерії, а також і через те, що совєтська влада постійно переводить „чистки" та висилає робітників масово на Сибір, чи в інші далекі частини СССР.

ПОБОЮЮТЬСЯ ДОГОВОРУ СССР І ЯПОНІЇ.

ШАНГАЙ. — Асошіейтед Прес подає, що чужинецькі обсерватори тої думки, що невтральностевий договір Совєтів і Японії є ударом в бік демократій і дає Японії вільну руку для военних кроків на Тихому океані.

ЯПОНІЯ ХОРОНЕНА ЗО ЗАДУ.

РИМ. — Юнайтед Прес подає, що в Італії розуміють договір Японії з Совєтами так, що якщоб Японія була заангажована в війні з Англією і Америкою, то тоді вона не потребує лякатись, щоб хтось напав на неї зо заду, себто, що не має потреби боятись такого нападу з боку СССР.

"SVOBODA" (UKRAINIAN DAILY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ЩО КРОК, БЛИЖЧЕ ВІЙНИ

Европейські воєнні події дуже відбиваються на американськім життю. Кожне потягнення Гітлєра, що уявляє собою якийсь мілітарний чи дипльоматичний успіх, відразу прискорює і скріпляє допомогу Великій Британії й демократіям. Так треба розуміти теж і перебрання Злученими Державами Ґренляндії під мілітарну охорону, зглядно на те, щоб там побудувати летунську і морську базу. При тому треба мати на увазі й те найважніше, що за тим криється. А це довіз з Америки до Ґренляндії того необхідного, чого потребує Анґлія. Бо це булоб уже для Анґлії великою полекшою, колиб їй треба було конвоювати кораблі з американською допомогою тільки з Ґренляндії, а не з Америки.

Та питання, як до цього поставиться тепер Німеччина. Колиж іде про Злучені Держави, то през. Рузвелт дав уже багато доказів, що він цілковито не дбає, як собі толкуватиме Бёрлін того роду його зарядження.

Заключення договору в справі Ґренляндії з данським послом у Вашинґтоні, є ще одним доказом більше на те, що през. Рузвелт рішений на все, себто і на отверту війну з Німеччиною, якщо без цього не обійдеться, коли Злучені Держави возьмуться давати повну допомогу Британії й демократіям.

По правді Німеччина давно повиннаб виповісти війну. Вона моглаб цілком добре скористати навіть з того, що Злучені Держави думають осадовитись в Ґренляндії й виповісти їм війну, ніби обороняючи інтереси „незалежної Данії", до якої Ґренляндія належить. Може це зробити Німеччина і з якоїсь іншої причини, але чи зробить це тепер, невідомо. Зате нема найменшого сумніву щодо того, що уряд Злучених Держав про це не дбає, себто не бере цього під розвагу, коли це малоб спинювати широко закроєну акцію воєнної допомоги Британії.

Коли приглянутись основніше тому, що плянується в Анґлії й тут в справі дальшої кампанії, то зрозуміємо, що як Анґлія так і Злучені Держави ще навіть не знають, коли прийде до властивого й рішального зудару з Німеччиною. Вони клопочуться тепер тим, щоб десь під осінь 1942 року мала Анґлія те, що зветься повною американською допомогою. З цього можнаб вносити, що щойно за який рік зачнеться плянове нищення Німеччини. Отже буде це війна затяжна. Навіть важко уявити собі що жде саму Америку як „арсенал демократій" у так довгій війні. У всякому разі — велика роля. Покищо кожне потягнення Злучених Держав втягає їх більше у війну. Це очевидне. І чим більші будуть успіхи Гітлєра в Европі, тим сильніше буде напирати през. Рузвелт на те, щоб якнайскорше були виконані американські зобовязання, наложені конґресом в справі допомоги Великій Британії й демократіям. Ґренляндія становить тільки одно кільце в тім великім звені.

ЧИ МАЄ ЧУЖИНЕЦЬКА ПРЕСА ЗАГИНУТИ?

Кілька місяців тому великий американський журнал „Форчен" зробив замітний розслід чужомовної преси в Америці й подав його висліди опісля в листопадовому числі за минулий рік.

Розсліди цього журналу є широко відомі. І наші читачі знають їх певно з розслідів стану публичної опінії підчас останньо кампанії перед президіяльними виборами. Всім певно ще стоїть у памяти велика вірність цього розсліду, що виказалася докладністю, з якою ведучі розслід угадали вислід цих виборів. Така докладність може бути лише овочем великого знання й вправи в збиранні даних, а таке збирання не може спиратися на одній людині, а на цілому штабі рослідників.

Розслід чужомовної преси в Америці, переведений місячником „Форчен", дотикає цілої низки питань. Розслідники вказують на ріжні недостачі цеї преси. Наприклад щодо збирання й розширення новинок. Вони вказують на загальну тенденцію цих часописів висказувати радше опінію, ніж подавати інформацію. Вони вказують на грошеве незасмотрення більшости цих ґазет, яке багатьох з них заставляє шукати піддержки в друкуванні принагідних друкарських робіт, „джабів". Вони підчеркують перепрацювання редакційних сил ріжними справами, що з редаґуванням властиво нічого спільного не мають. Вони звернули навіть увагу на труднощі, які пересічний редактор чужомовної ґазети має з мовою.

Спеціяльну увагу звернули розслідники „Форчена" на питання відношення до важних питань американської політики, як відношення до націзму, большевизму, до президіяльних виборів, а редакція присвятила на основі розсліду багато стрічок цим питанням. На конець статті редакція згадала найважніше питання з усіх: наскільки чужомовна преса помагає замериканізуванні іміґранта.

На жаль, діткнувшися цього питання, редакція „Форчена" немовби лишила його в повітрі, бо обмежилася кількома дуже загальними осудами: каже, наприклад, що скандинавські ґазети пособляли американізації своїх читачів багато краще, ніж італійські, а фінські краще, ніж українські. Якими мірами послуговувалися розслідники для змірення цеї заслуги для американізації, редакція не сказала.

Діткнувшися цього питання, редакція порушила зараз інше питання, з ним звязане: чи не краще було би заборонити в Америці видавання чужомовних ґазет в інтересі американізації? Коли таке питання ставиться, то звісно хтось мусить бути за такий проєкт. Це „Форчен" і признає. Та признавши існування таких думок, „Форчен" не береться рішати цього питання, бо вважає його чисто академічним, тобто позбавленим практичної ваги. Каже, що зайво дискутувати про те, чи можна прискорити американізацію іміґрантів забороною чужомовної преси в Америці, коли ця чужомовна преса й так, себто без ніякої заборони, незадовго загине. Мовляв, згине вона, лише 12 міліонів іміґрантів, що прибули до Америки, вимруть. За обчисленням знавців, це має статися за 15-20 літ. Як вони вимруть, то не буде кому просто цих чужомовних ґазет читати, бо їх діти чужомовних ґазет не читають. Це зрештою признають ті чужомовні ґазети самі, коли вони видають самі анґлійські додатки (котрих на думку розслідників „Форчена" діти іміґрантів теж не читають).

Розслідники видимо виходять з мовчаливого розуміння, що брами іміґрації до Америки вже ніколи не будуть відкриті так, як вони були відкриті до першої світової війни, то що число іміґрантів уже ніколи не дістане нового засилення зо старого краю. Навіть хочби так було, все таки не можна сказати, чи справа дійсно так повернеться, як вона тепер виглядає. Зрештою, якби навіть справа була так, як це малює „Форчен", все таки ті, що чужомовні ґазети читають, не дивляться байдуже на її завмирання. Ледво, чи є яка іміґрантська ґрупа в Америці, яка приймала би завмирання преси своєю рідною мовою з повною байдужністю. Бувало деколи, що нам здавалося, що така ґрупа справді найшлася, аж тут сталося щось у старому краю й цілий інтерес іміґрантів до своєї преси відразу ожив. (Сталося таке недавно з норвезькою пресою). Поки ще не вимерла зовсім якась іміґрація, так довго ще живе інтерес до її преси. І чим менче лишається людей, що можуть ту пресу піддержувати, тим завзятіші роблять зусилля ті, що ще лишилися, для її удержання.

ДЕ МОЖНА ВДАРИТИ ПО СССР

Цем цікавим і актуальним питанням займається „Ґазет де Льозан" в своїм числі з 18. березня ц. р.

Автор статті згадує величезну квоту, призначену для воєнних справ СССР в цім році, що виносить понад третину цілого буджету. Але зазначує, що по самім числі совєтських літаків, повзів і гармат годі пізнати збройну силу Совєтів. Великі простори країни, які в добі Наполеона а навіть ще в часі світової війни збільшували оборонну потугу Росії, можуть бути фатальними в умовинах сучасної війни. Здобути ці простори справді нелегко, але існують й інші обставини, на які зверталося досі на загал мало уваги, і які певно журять головну совєтську команду. Брак засобів получення не лише утруднює прохарчування армій на фронті, він заохочує ворога також здезорґанізувати постачання. Спеціяльні умовини системи совєтського господарства дозволилиб рішучому противнику відтяти деякі життєві осередки постачання сирівців від решти країни. В порівнанні до колишньої Росії збільшилось мережево залізниць СССР лише на 20—25%, тоді, коли його требa булоб збільшити що найменше на 200—300%, щоб осягти ступня середньої европейської держави. Лише одна лінія, а саме та, що переходить через Ростов—Орджонікідзе—Дербент—Баку, лучить нафтові терени з рештою державної території. Від Баку ця лінія переходить через Тифліс — Ерівань і лучить державу з плянтаціями бавовняка на високій площині совєтської Вірменії. Від Баку рура провадить нафту до Батуму, де містяться нафтові рафінерії і звідки нафту перевозиться пароплавними цістернами до інших чорноморських пристаней. Отже відважний противник мав би спроможність опанувавши Чорне море, а уживши кілька соток бомбовиків та тисячку легкопадників, зруйнувати залізницю поміж Ростовом і Баку та нафтотягову руру поміж Баку і Батумом. В такий спосіб можна булоб позбавити державу найповажнішого засобу провадити війну. Але в такий спосіб можна булоб відтяти й інші краї від центру держави. Одна єдина залізниця лучить Москву з Уралом, Сибіром і Владивостоком. Один успішний напад міг би відтяти це місто і позбавити державу маґнітогорської руди і кузьнецького вугля, з якими треба булоб робити велике коло, довозячи їх через південну частину Уралу та Волгою. Але ці шляхи й так вже перетяжено, наслідком чого був би здезорґанізований цілий залізничний рух в СССР. Досить пригадати, що в часі фінляндської війни населення Ленінґраду було позбавлене протягом кількох місяців предметів першої потреби, бо залізниці вживано для перевезення армії. До тогож, не зважаючи на моторизацію армії, СССР ще далеко не є в стані заступити залізниці автомобілевим транспортом.

Отже ми бачимо, що великі простори СССР не є вже чинником позитивним. Вони зменшують можність оборони держави. Ми порушили це питання виключно з погляду техніки, але й це доводить вистарчально, чому Росія так намагається лишатися поза межами конфлікту.

Ось таке пише льозанський дневник. Ніщо тут нове. Хіба характеристичне те, що невтральна преса обговорює московську неміч.

КУЛЬТУРА НАШОЇ БУДЕННОЇ МОВИ

(З одного листа до „Рідної Мови").

Стоячи на сторожі розвитку української мови, треба, на мою думку, подбати також про низку чисто українських слів, часто вживаних у буденній мові. Тут у нас великі недостачі! Слів чисто українських, хоч вони є, або легко їх придумати, — не вживається, бо на перешкоді стоїть велика духова сила, що зветься звичкою. З цією звичкою, найбільшим ворогом нашої мови й культури, слід боротися безперестанно й нещадно.

Боротьба не легка, бо українець, на загал, чомусь не бере собі до серця справи чистоти своєї мови. З рідною мовою він поводиться по-мачушиному. Він, що правда, терпеливо вислухає всі докази й жалі оборонця чистоти української мови, кивне навіть головою на знак, що зо сказаним погоджується вкрай, але це тільки хвилевий настрій без жадних практичних наслідків! Йому важко наломлюватись до нового способу висловлювати свої думки; якось незручно вживати нових слів, що здаються йому трохи дивовижними й чомусь усе не такими влучними, як старі, що до них він ізмалку звик. Тому спровола все остається по-старому...

У цім листі бажаю обговорити декілька слів практичної вартости.

Польське „чловек" по-українському людина, а не чоловік. Це останнє слово визначає перш за все чоловіка якоїсь подружньої жінки. Подружня жінка відносно свого чоловіка зветься дружиною. А слово жінка визначає дорослих жінок без огляду на подружжя. Польське „менщизна" буде по-українському мужчина з наголосом на передостаннім складі (галицькі українці вперто наголошують останній склад). Замісць архаїчного мужчина можна казати й чоловік. Тут, як бачимо, це слово має ширше значіння.

Польське слово „льоди", на означення замороженої солодкої страви, передають галицькі українці словом леди, або частіше словом, запозиченим від росіян, морожене. Одне й друге слово не наші й невідповідні. Я пропоную слово студенець. Є ще в нас подібне слово холодець, що його вживаємо на означення захолодженого свинячого мяса з юшкою, поруч знаного галичанам слова „гижка".

Слово „конфітури" галицькі українці, не маючи власного, зачинають передавати російським „варення", але це зовсім зайве, коли можна говорити по-українському: „варивo". На Київщині поширене слово ж. р. „смаженя".

Якщо ми при стравах, нагадаю, що по-українському: позьомки — суниці, трускавки — полуниці, пероґи — вареники, шницель — січанець.

Картоплю називають у нас всяко, найчастіш — бульба, або бараболя. Все назви місцеві. Слушна пора перейти на літературну картоплю!

Часто можна почути в українській хаті, де є гість, таку розмову: Господиня припрошує гостя до їди словами: „Дуже прошу покуштувати пляцки або тісточка". Гість. „Дуже дякую!" Господиня: „Перепрошую, що пляцки пересолені". Гість: „Овшім, — дуже добрі!" При відході господиня дякує гостеві за якусь там прислугу, гість чемно відповідає: „Перепрошую, нема за що!"... Усе це як бачимо, нехитро зукраїнщена польська мова. Український переклад можеб такий, помоєму: Господиня: „Будь ласка, попробуйте коржиків і пиріжечків, і: Вибачте, що коржики пересолені"". Гість: „Дякую сердечно, і: Навпаки — періжки й коржики дуже смачні!" При відході: господиня „Дякую вам від щирого серця за прислугу!" Гість: „Вибачте (або: будь ласка), ні за що!" Нема тут ані „перепрошую", ані „випадає", нема й „дуже дякую", що ними тішаться галицькі українці, ніби власним добром.

Галицькі українці завжди говорять і пишуть: „поїзд", „потяг", навіть „колія". Зате літературне слово „залізниця" вихопиться комусь тільки випадком, а повинно бути навпаки.

Є в нас дуже гарне народне слово „прохати". Воно оригінальне й повинноб панувати в нашій мові. Отож: прохаю, запрошую, запрохання, прохання і т. ін. Так ні! Зразу було воно в моді. Тепер вертаємось і в слові, і в писанні до „просьби" та „запросин".

Часто кажемо безжурні „родичі" замісць „батьки", „кревні" замісць „родичі", „братанок" і „сестрінок" зам. „племінник" і „племінниця" або „небіж і небога", „стриєчний брат чи сестра" зам. „перший брат і перша сестра" або також „брат чи сестра в перших". Сюди належать іще також такі перлини, як „вуйко", „стрийко" (дядько) „цьоця і цьотка" (тітка), „дзядзьо" (дідусь), „бабця" (бабуся, бабуня).

У СІНҐАПОРІ

(За Йосифом Томасом).

(2)

Ніхто не знає зовсім точно скільки китайців є в Сінґапорі. В пристані, як причалить корабель, нема нагляду над приїзжими, а колиб і був, не вдіяв би нічого, бо китайці зуміли би найти собі тайні дороги та дісталися би до міста рибальськими джунками або сушею з Маляйського півострова. Китаєць схожий на китайця, а їх назвища є загадкою, бо назвище змінить собі легко й не має особистих документів. Колиж поліція дістанеться до підозрілих китайських мешкань, найде там кожен раз ріжних людей, лише не того, кого шукає. Тому, що китайці дуже похожі один до одного, заміна сіб є вельми легка а пошуканка утруднена й тим, що китайці вдають, начеб не розуміли діялекту, яким говорить поліція.

Так само до Сінґапору, як і до інших країв, де поселилися китайці, перенесли життя своєї батьківщини, яке помагає їм вдержати їх расову окремішність. У їх хатах і крамницях побачите престоли з памятковими рямцями їх предків, перед якими палять пахучі прутики. Китайське весілля оживляє цілу дільницю; переходить довгим походом, у якому молоду несуть у палянкіні (носилках), а музики вдаряють у талетами й гонґи, наче десь у середущому Китаю.

Весь день увихаються вулицями китайської дільниці переносні кухні: китаєць несе на бамбусовому дрючку перевішеному через плечі кухонку з горшками й мисками страв, головно рижу, зеленини, довгого макарану й ріжних сосів, викликає свій крам і зупиняється, як лише хтонебудь хоче попоїсти. Гості дістають страву у мисочку й їдять її двома патичками, які держать у правій руці.

Одначе китайці принесли також зі собою звичай курити опій й такі курильні є розкинені по всій дільниці. Чужинець ледви й здогадається, коли йому хто не зверне уваги на низькі домики, за віконечками яких із усе поспусканими заслонами, є приємний холодок і сутінок. У цій вічній горячі, що від ранку до ночі пражить на вулицях, ті печери манять до відпочинку передовсім убогі верстви населення — багаті курять опій дома — й обіцяють їм забуття буденного життя. Вуличні продавці, ремісники, робітники з пристані, кулі, що тягнуть рікші (двоколесні візки), радо простягнутся тут на рогіжках і викурять кілька люлечок опію, що стали їх конечністю. Це найгірший проклін, який китайські еміґранти стягнули на туземців. Так китайці не лише що відбирають працю туземцям дешевою конкуренцією, а й нищать їм здоровля опієм. Маляйці, фізично слабі, дуже легко підлягають тому налогові. Колись були панами острівця, нині живуть із найгіршої праці та служать усім. Індійці, яких тут також досить, є звичайно шоферами, послугачами в торговлях, нічними сторожами, поліцаями, а також усюди там, де нема багато праці. Сікги із північної Індії служать головно при поліції. Управильнювання руху відбувається оригінально. Поліцаї мають на плечах прикріплену поземо білу дощечку, яка з кождого боку вистає поза плечі малощо не на метер. Поліцай не мусить управильнювати комунікації витягаючи руку, лише попросту обернеться і дощечка сама вказує що їзда є вільна в указанім напрямі.

Сінґапор веселе місто. Живе тут ґубернатор, є тут сильна військова залога, в пристані причалює щодня багато кораблів усіх держав, усе природне багатство Маляйського півострова пливе сюди. Є тут великі готелі, в яких за великі гроші можна добре жити та танцювати при джезі. Колиж смеркнеться, розбурхуються пристрасти по обох боках ріки, в чужинній та туземній части, між людськими барви всіх відтінків. У готелі „Адельфії" грає джез для багатих, які танцюють у партері на веранді в горячі, що і в ночі не меншає. Веранда не має стін. Довкола тиснуться туземці й китайці, дивляться на танцюючі пари легко зодягнені, притиснені до себе. В їх поглядах пробивається цікавість або радше погорда для европейської цивілізації в усій її наготі. Народи Сходу не знають европейських танців і ніколи там не танцює мущина з жінкою.

Для бідніших є тут інші забави на вулиці та в малих танечних льокалях, приноровлених до звичаїв портових міст. Китайські й маляйські дівчата, вимальовані, крикливо зодягнені по традиції свого звання, їздили зтемнілими вулицями в рікшах. Їх кулі (візники) були вже так навчені, що їздили в близині мущин, головно моряків, які в тій части міста шукають забави. З ріки чути було визиваючі заклики й жартівливі та грубі відповіди в ріжних мовах світа. В рікшах побачите нераз і дівчат білої барви, французки, голяндки. Вони колись шукали щастя в кольоніях, а тепер перебивалися в Сінґапорі, щоби заробити собі грошей на подорож до Европи, або щоби скінчити тут нужденно. В портових містах тропікальних морей людське життя не має великої ціни.

В Сінґапорі оповідають таку анекдоту: В однім домі вільної любови, що здалека впадав в очі своїми барвними ліхтарнями, були два входи, чи радше вхід і вихід: У дверях, якими входилося, висіла в клітці папуга, що все кричала:

„Кам ін!"

А по другому боці дому в дверях, якими гості виходили, висіла інша клітка з папугою, яка гостям чемно припоручувала:

„Кол ди доктор!"

(Кінець).

ПРОТИ ЩЕ ГІРШОЇ ЗБРОЇ

РИМ. — Папа взивав воюючих, щоб мали милосердя над старцями, каліками, жінками і дітьми, та щоб не брались у війні за ще гірші „вбивчі інструменти", під чим треба розуміти трійливі ґази.

ДЕЩО ПРО УКРАЇНСЬКУ КУПЕЦЬКУ МОВУ

Українська письменницька мова, стала якось трохи інша, ніж була до першої світової війни. І висловів більше, і звороти трохи інакші, і вже нема так дуже багато ріжних форм того самого слова, як люди пишуть; письменники, а то і звичайні письменні люди дбають уже більше про одностайність; вже й речення складають трохи не так, дивляться, щоб вони були, як кажуть, більше свої, українські.

На це склалося багато причин. Алеж найважніша — та, що українські люди мали нагоду за війни зблизитись та почути, як вони говорять в ріжних сторонах, зокрема на Наддніпрянщині. То так поволі почали вирівнюватися ті ріжниці, правда, дуже невеличкі ріжниці між мовою західньо-українських земель і мовою людей із Наддніпрянщини.

Іще одна причина. Після війни, що й казати, українське життя таки змінилося. Хоч стало нам жити куди важче, алеж рямки життя сильно поширилися. Так складається, що українці мусіли самі творити все те, чого досі як народ не мали, мусіли створювати нові, досі невідомі, форми життеві — а з тим мусіла і мова розвиватися, поповнюватися новими словами, новими висловами. Коли яких слів іще не було, бож, може, потреби не було, треба було їх повитворювати. Таким чином і мова збагачується.

Тількиж дещо творили нашвидку, то й не все воно зовсім добре. Справа в тому, що творять ті нові слова люди, що до того хисту не мають, не мають, як у нас кажуть, „вуха" для мови, її законів не знають, а то просто не стає їм і часу для таких справ. Запиталиб кого, що цю справу розуміє — та чогось не питають. Тимто виходить багато плутанини, в мові накопичується багато такого, що для неї чуже. Воно то не тільки українська хиба. В ріжних часах робили це й інші народи, що довго не мали змоги порядкувати самі собою й через те не потребували цими справами клопотати собі голову. Але згодом, як зросло в них, через свої школи, через звичку думати своєю мовою, — як зросло в них мовне почуття („вухо"), що, мовляв, так добре, а так погано — те все повиправлялося. Та тільки все там був хтось, що на це звертав увагу, — а в нас про все мовчать. А говорити треба й радитися треба!

Бо мова, як той одяг: до чого людина звикне, того легко не покидається, навіть, як воно й поганеньке, на сміх людям...

Тим разом говоритимемо про те, що було занедбане — про купецтво, та ріжні підприємства, за які вже почали братися українські люди.

Всі купецькі назви були в українців чужого походження. Тимто дуже вже давно українські люди позабирали від чужих відповідні слова й попереблювали по-свойому. Алеж це все слова вже тепер наші, й цуратися їх не треба. Тай ніхто й не цурається, вважаючи за свої і „штельмаха", і „лимаря", і самого таки „купця", і „ремінь", і „ґонту", і „шрубу", і „дишель", і „орчик", і т. д. Про такі слова ми тут не хочемо говорити. А про ті нові, що їх життя тепер винунуло, всі ті вислови, від яких відгонить чужим складом, здебільша — польським.

Погляньмо на крамниці „Маслосоюзу" у Львові. Читаємо: склеп 1, склеп 2. і т. д. Є таке слово (склеп) у нашій мові, і вживається воно — але з іншим значінням. Їх декілька: все, що засклеплене, на що ми кажемо ще: „склепіння", є ще й дієслово „склепити", робити склеп, склепіння; а то ще давно казали на льох „склеп" (чехи й досі так кажуть), бо такий льох був звичайно „склеплений", під домом (пор. у Шевченковій „Гамалії": **Тільки у Скутарі в слепу не дрімають козаки-серденги)**; склепом звали в нас і мурований склепний гріб, те, на що ми тепер кажемо: „гробниця" (в такому розумінні вживає цього слова й Шевченко, є воно і в пісні про „Бондарівну"). Через те, що колись давно крамниці були в нижчих частинах дому, та ще склеплені, поляки всі продайні почали звати склепленими місцями, склепами, а за ними пішли і українці. А тимчасом у нас уже здавна відоме було слово на цілій Україні (правда, запозичене: крам (=товар, у поляків — поганенька крамничка), крамар (= купець), крамариха (= крамарева дружина), крамарка (= купчиха), у піснях співається про „крамарочку молодую", крамниця (місце, де крам, де продають), крамничник (продавець у крамі), крамарювати (бути крамарем). Таке слово дуже вигідне, бо від нього можна творити багато нових потрібних для купецтва слів (по-вченому кажуть, це слово — слово-творче), н. пр., крамний, крамовий (= куплений у крамі, не роблений у себе дома. н. пр. сорочка, спідниця, хустка крамна, інакше народ і не говорить), крамна комора, (= склад на крам), крамнина (= крамна матерія), крамаренко (= син крамаря — еж такі давні наші прізвища!), крамарчук (= молодий крамар, ще недосвідний), крамничниця (= продавчиця у крамниці) і т. д. Слово „крамниця" в час дуже давнє (пор. пісню про „Бондарівну": **Ой, тікала Бондарівна помежи крамниці)**, його вживали й найкращі наші письменники (Нечуй-Левицький, Руданський, Самійленко), і воно загально було в нас відоме в 80 рр. XIX. ст., як почали були закладати громадські продайні, чи читальняні крамниці. Чому тепер перейшли в нас з давньої своєї крамниці до чужого — „склепу", — зовсім незрозуміло.

А як крамниця велика, то — торговля. Торговля ще й те, що: торгування. Бож такі люди торгують. Як не хочеш дати ціни, що заправить торговець, чи торговчиця (декуди кажуть із-московська: торговка), то — торгуєшся, або торжишся, а тож купець дорожиться. Бувають торговці самостійні, великі купці, а є й маленькі, що перекуповують крам, щоб собі трохи заробити. Це — перекупні (один перекупень), а жінки — перекупки. Ті купці, що закуповують крам, це — закупні (один — закупень), жінки — закупки або закупниці, а те, що вони закуповують — закупня. На торговців, що торгують ріжним крамом, у нас є багато ріжних назв (молочник, олійник, городинник, що торгує городиною й т. д.).

А то йдеш і читаєш: „Продажа молока через цілий день", і зараз таки: „Гуртова продаж молока". Передовсім нема в нас ніякої — (моск.) „продажі", а з-роду-віку в нас виводили товар, чи вивозили крам „на-продаж". А далі „продаж", у нас — він, не — вона, тимто треба: гуртовий продаж молока. Це — чисто по-українськи й не по-польському, ні по-московському, як би міг дехто собі думати. Те, що назначене до продажу, на продаж — у нас — продажне, отже: молоко продажне. Що молоко продають у нас через цілий день — того не зрозуміє людина, що думає по українському; треба сказати: цілий день. Раз була ще оповістка, що „склеп буде відчинений через перший день до полудня" — зовсім незрозуміло. Повинноб було бути: крамниця буде відчинена перший день свят і т. д.

В інших крамницях читаємо: кредиту не уділяється, замісць — *на-борг не даємо*; це й те тут до набуття — чисто польський (і чеський) вислів, бож польська мова кохається в іменниках, утворених із дієслів. Наша мова любить у таких випадках дієслівний склад, уживає тоді таки найкраще дієйменника. Тимто тут по-українському можна тільки так сказати: „тут можна набути", або коротше — „набути тут". У звязку з такими висловами скажемо, що всі такі звороти: „це не до прийняття", „нічого не маєш до говорення", і т. д. — не-українські. Треба казати: цього не можна, не слід приняти, це не принятне, тобі нічого (нема чого) говорити й т. д.

Тут хотілиб ми зазначити ще, що пораб була вже витворити свої слова для всіх занятих у крамниці, чи в якому іншому купецькому підприємстві. „Шефа", „принципала" треба звати — „голова" або „начальник", самостійного продавця, звязаного з підприємством, алеж не головного: „прибічник", далі йшлиб помічники, прислужники, побігущі (хлопці на послугах). Відповідні жіночі назви самі аж напрошуються. А далі раз на все треба нам звикнути замісць польського слова: купно, закупно, рос. покупка, щоб уживати свої: купівля, купля; той, що продає — продавець, продавчиця, що купує — покупець, покупчиця.

КЕРМАНИЧІ НІМЕЦЬКОЇ ОФЕНЗИВИ. — Генеральний пільний маршал Сігмунд Вільгельм Ліст, командант німецьких військ, що вдираються до Греції. Світлина показує його в розмові з іншими офіцирами під Сальонікою.

Конвенційні Проекти

[11]

На чвертьрічних зборах тов. Дністер, від. 361. У. Н. С. в Ню Йорку, дня 8. березня перейшла така резолюція:

Ухвалюється переслати до У. Н. С. передконвенційний проект наступного змісту:

1. **Перенесення Гол. Канцелярії У. Н. С.** — Тов. Дністер висловлює погляд, що XX. Конвенція Українського Народнього Союзу повинна направити помилку попередніх конвенцій і перенести Головну Канцелярію з теперішнього осідку, тобто з міста Джерзі Сити, до міста Ню Йорку.

   Вже попередніми роками були висловлені прилюдно і всесторонно обговорені причини такої зміни. Тому тепер лише коротко вистарчить їх пригадати. А це:
   а) Місто Ню Йорк є осередком бизнесового життя. б) В Ню Йорку є велика і чисельна українська громада. в) Довкруги Ню Йорку є багато інших українських громад, тому нюйорська громада має центральне положення. г) В Ню Йорку збігається ціла сітка найріжнородніших комунікацій, а це облекшує порозуміння між Головною Канцелярією У. Н. Союзу і його відділами. ґ) Теперішне положення Головної Канцелярії в Джерзі Ситі не є приятливе ні для робітників ні для відвідувачів з огляду на нездорову околицю з ріжними випарами і т. п.

2. **Негайне перенесення органу У. Н. Союзу „Свободи" до Ню Йорку.** — Свого часу *було проголошено*, що контракт між У. Н. Союзом і Українською Пресовою і Книжковою Спілкою на видавання „Свободи" кінчиться 30-го червня ц. р. Отже тепер буде залежати від конвенції, в який спосіб вона вирішить цю справу, то значить, чи У. Н. Союз знову відновить контракт з Укр. Прес. і Книжковою Спілкою, чи може У. Н. Союз буде самий видавати „Свободу". Та якеб це рішення не було, то наш відділ подає такі завваги щодо органу У. Н. Союзу „Свободи":

   Коли перенесення Головної Канцелярії можна проволікати з ріжних причин, то перенесення „Свободи" являється негайною конечністю.

   а) Свобода повинна дальше виходити як щоденник, по можности навіть у збільшенім обемі. Це не можливе осягнути в Джерзі Ситі, що не є ніяким бизнесовим осередком. В теперішних часах майже кожна ґазета опирає своє існування на оголошеннях. Тих оголошень не може дістати „Свобода" з Джерзі Сити, а зможе їх дістати в Ню Йорку. Тому до фінансового існування „Свободи" може дуже багато причинитися місто Ню Йорк.

   б) Кожен знає, що столичні ґазети мають подавляючий вплив на цілий край. Хоч Ню Йорк не є столицею, то він є метрополією Злучених Держав. Престіж українського щоденника значно зросте, коли він виходитиме в місті Ню Йорку.

   в) Кольпортажа по часописних кіосках (стендах) є далеко лекша в Ню Йорку, а з тим і поширення „Свободи" між українськими читачами далеко успішніше, ніж з загудсонського міста Джерзі Сити.

3. **Збільшення ґазети „Свобода".** — Члени тов. Дністер є того погляду, що „Свободу" можна збільшити виданиям її в неділі і свята, так як це роблять інші чужі видавництва.

За Уряд Тов. Дністер, від. 361. У. Н. Союзу:

С. Ковальчук, предс. і дел.;
Й. Кучма, секр. і делегат;
І. Галичин, касієр;
Д. Чорнюк, заст. секретаря;
М. Пізнак, делегат.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА.

Реферат про Шевченка на місячних зборах.

В суботу, дня 22. березня, відбулись звичайні місячні збори Бр. св. Юрія. 239 відділ У. Н. Союзу. На цих зборах представники нашої молоді виголосили два реферати, а саме: четар Американської Армії І. Хмелик оворив про новий військовий закон, а М. Орляк говорив про Шевченка і його значіння для американсько - української молоді.

Обидва реферати були дуже цікаві, чого доказом були слова представників старшого громадянства.

Четар Хмелик візвав батьків, щоби висилали своїх синів до американської армії, де матимуть нагоду виказати свій хист та сповнити свої громадянські обовязки.

Гром. Орляк, тут роджений, говорив при життя та твори Шевченка. Про цьому він застановився над дійсним значінням, Шевченка для нашого народу тут на іміґрації. Виконуючи заповів Шевченка, в нас не повинно бути сварні на народнім полі, але повинна бути повна згода і кооперативна праця.

Булоб дуже побажане, щоби п. Орляк надрукував свій реферат хоч в скороченню на сторінках „Свободи". Члени та усі приявні рішили одноголосно продовжувати ці реферати в звязку з місячними зборами.

Д-р В. Ґалан, секретар.

Голосування є примусове в Перу для мужчин до 60 року життя.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

✝

По довгій недузі померла в Честер, Па., дня 12. Квітня 1941.
ЮЛІЯ ЛЕБІЩАК.

Похорон відбудеться 15. квітня в годині 9. з дому, Еґистон, до української православної церкви, 4 Ворт стр., Честер, Па., потім на український цвинтар Лонґроф Маркиз Нук.

Походила зо села Сприні, повіт Самбір, Галичина. Була щира українська патріотка. Належала все до українських організацій і до сестрицтв.

Полишила в смутку мужа і два сини, котрі ходять до каледжу, і одну доньку, котра ходить до гайскул.

Вступила до Українського Народного Союзу в році 1926. При смерти мала 49 років.

Най земля Вашингтона буде їй пером! Вічна їй память.

Й. Бринґілевич, секр.

ПОДЯКА ПРОФ. ОЛ. КОШИЦЯ

Редакція „Свободи"
Джерзі Сити, Н. Дж.

Високошановний Пане Редакторе!

Дозвольте на сторінках Вашого часопису висловить мою щиру подяку Укр. Хорові "Ukrainian Civic Center," Rochester, N. Y., під управою пані Софії Дороффі, за прекрасний концерт, даний 5. квітня на мою честь, спириводу сорокпятої річниці моє музикальної діяльности. Зокрема дякую Орґанізаційному Комітетови, що започаткував і перевів це свято: Я. Братусь, Г. Боднар, С. Сидар, С. Дороффі, К. Федьків, та Ан. Луцишин; крім того Орґанізаціям, що спричинились до мого вшановання: Т-во Вільних Козаків, Т-во ім. М. Драгоманова, Жіноче Т-во ім. Лесі Українки, Т-во Т. Шевченка, 6-тий Відділ Союзу Українок, 5-тий відділ О. України, Т-во Запорозька Січ, і молодече Т-во св. Анни. Також дякую хорови церкви св. Йосафата з його диригентом п. А. Лавровим, а зокрема дякую Вельми Шановному Гостеви-Дириґентові проф. Л. Сорочинському за участь в концерті. Чудові хвилини переведені мною серед Рочестерців, їх щирість та гостинність залишаться в моїй памяти чудовим спогадом на все життя. Ще раз щиро дякую усім за честь, шану й гостину.

Д-р Олександер Кошиць.

З НОВИХ ВИДАНЬ

ПРОПАМЯТНА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО КАЛЕДЖА. (Пропамятна Книга із святочного обходу Українського Католицького Каледжа, дня 24-листопада 1940., у Филаделфії, Па. — Ціна $1. Друкарня „Америки". Стор. 232. З 57 ілюстраціями. Зредаґував — д-р Лонгин Цеґельський).

Зміст цеї Пропамятної Книги поділений на 5 частей. В першій части описано День Українського Католицького Каледжа в Філядельфії, дня 24. листопаду 1940. В другій частині подано про початки і розвиток Українського Семинаря у Злучених Державах, далі про Українську Бібліотеку та Музей у Стемфорді і про Каледж. Третя частина подає ілюстрацію українського шкільництва в Злучених Державах, від початків аж до найновіщих часів. Далі подано відомости про українське шкільництво в Канаді, в Бразилії й Арґентині. Четверта частина подає історію освітних змагань українського народу від початку по сьогоднішні часи. Є там статті проф. Чубатого, д-ра Цеґельського, еп. Бучка, о. Ф. Тарнавського і Н. Г., в яких зібрано відомости про найдавніше українське шкільництво, про шкільництво Гетьманщини, про шкільні справи в Україні в XIX і XX віці, про школи на Кубані, Зеленім Клині, в Манджурії, Галичині, Буковині, Басарабії й Добруджі, Закарпаттю, в Юґославії, в Відні, Чехословаччині, Подєбради і Прага, в Франції й т. д., словом є згадка про всі ті місця, де живуть і працюють українські люде. Остання частина — це привіти.

В після слові редактора сказано, що Пропамятна Книга мала „побіч звіту зі Свята Каледжу та відомостей про сам Каледж, — дати також повний по можности образ українського шкільництва в минувщині і сучасности, щоб історія українських шкільних змагань та осягів скріпила віру американських українців у їх спромогу зорганізувати свій каледж та інші українські научні установи на американській землі".

Далі редактор зазначує, що при редагуванню треба було поборювати незвичайні труднощі, бо неможливо було „дістати найосновніших навіть матеріялів з української історії". Супроти цього каже він, „створеня поважної Бібліотеки Українознавства на американськім ґрунті являється за тим невідхильно конечним та пекучим і наше суспільство в Америці повинно негайно помогти Українській Бібліотеці в Стемфорді, Конн., придбати потрібні джерельні твори з українознавства — хочби і приходилось платити виїмкові ціни за ріжні книжки". Порада добра, до якої вартує застосуватись. Отся Пропамятна Книга є цінним набутком, бо збільшує матеріял про українське життя на американській півкулі, а його ще й досі так мало. Є там і цінні інформації про українське шкільництво взагалі, що придадуться кожному, хто захоче про ті справи говорити.

Л. М.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА. — Місячні збори Бр. св. Юрія, від. 239., відбудуться в суботу, 19. квітня, точно в год. 8. ввечір. Біжучі справи буде полагоджувати секретар вже від год. 6:30. Зогляду на Свято Великодня відчитів на цих зборах не буде. Є багато важних справ до вирішення, тому приявність усіх членів обовязкова. — Уряд.

НЮ ГЕЙВЕН, КОНН. — Збори Тов. Любов, від. 370., відбудуться в суботу, 19. квітня, в галі 127 Парк ул. Збори будуть отворені в 7-ій годині ввечір, але секретар буде в гали в 5. годині. Припоминається за посмертне. Кожний член має для себе тикет на Союзовий Відділовий Пікнік. Проситься всіх членів неопустити цих зборів, бо є деякі справи до залагодження при більшім числі членів. — Г. Воляник, предс.; К. Стасюк, кас.; М. Сампара, секр.

МІЛВОКІ, ВІС. — Звичайні місячні збори Тов. ім. Івана Франка, від. 103., відбудуться в суботу, 19. квітня, в церковній салі, 1231 Скат ул., у 6. годині ввечір. Обовязком кожного члена місцево і позамісцевого прийти на призначену годину до полагодження важних справ. Контрольна комісія буде здавати справоздання за минулі три місяці. Проситься всіх членів не відтягайтеся до пізна. — Й. Сенчишин, предс.; М. Адамчук, кас.; Т. Барсук, секр.

АРНОЛД, ПА. — Місячні збори відділу 296. відложені з причини свят з 20. квітня на неділю, 27. квітня, в годині 2. пополудні. Проситься всіх членів прибути й вирівнати свої довги, бо в противнім разі будуть суспендовані. — Василь Кузмиха, секр.

ЛОРЕЙН, О. — Тов. У. Н. Союзу, від. 50., відбуде свої збори 20. квітня в годині 1., в галі 2545 Іст 33. стр. Проситься членів прийти на збори. — М. Шемчик, секр.

ВЕСТ ПУЛМАН, ІЛЛ. — Квартальний мітінґ Бр. св. Арх. Михаїла, від. 243., відбудеться 19. квітня, точно в годині 4., в галі парохіяльній 12205 Парнел Евеню. Проситься кожного члена явитися, бо є важні справи до полагодження. Не явившийся член на цей мітінґ підлягає карі 50 ц., а урядник 1 дол. Місячні вкладки до У. Н. Союзу мають бути заплачені найдальше до 25. дня кожного місяця, щоби секретар не мусів ходити по ґанзах за колектою. — За уряд: Іван Лагола, предс.; Василь Тупиця, кас.; Петро Костюк, секр.

ВПИСУЙТЕ СВОЇХ ДІТЕЙ В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ І В ТАКИЙ СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧІТЬ ЇХ БУДУЧЧИНУ.

„ХЛІБ НАШ ЩОДЕННИЙ“...

Протягом предовгого часу — цілих віків та тисячеліть це тривало, поки-то людина найшла добрий спосіб приправляти й пекти хліб наш щоденний так, яким його знають нині і в найглухіших кутках Европи. Кажу — Европи — тому, що, наприклад, і нинішня Азія, і на чималих просторах Америки, Австралії та на багатьох океанських островах трапляється ще багато людей, котрі за все життя не покоштували ніразу того звичайного хліба, без якого ми не можемо обійтися й одного дня.

На початку, як пізнали люди хлібні зерна-збіжжа, напевне, їли їх цілі й непечені. Принаймні в дуже стародавніх могилах, де часами відкопують вкупі з іншими позосталостями наших пра-прадідів хлібні зерна, часто не буває ані жорен, ані будьяких інших приладів на вироблення муки (борошна). Алеж мало того: на світанку людської культури люди навіть не знали, що збіжеві зерна зручніше споживати без лушпини. Тільки згодом почали вони терти зерно між камінням, а лушпину віддмухували. Цим способом, — мабуть випадково — було зроблено із збіжжа перший грис чи шріт або крупи, котрі зовсім не нагадували нашої теперішньої міленько змеленої муки. Ті крупи люди почали намочувати водою та й їли неварену й непечену замішку, подібну на кашу. Можливо, що якась тогочасна „господиня“, не дуже ощадна та охайна, замішала такої каші більш, як було треба на-раз, й покинула замішку на сонці. Від соняшного тепла каша висхла й легко відпала від стінок посуду, але не попсувалася. Це наштовхнуло на думку, що з хлібного зерна можна мати й заздалегідь наготовлену їжу про запас.

Але все це могло бути дуже-дуже давно. Бо вже в могилах так званої камяної доби було знайдено жорна, що правда дуже грубої, нехитрої праці. Власне кажучи, були це лише гладенькі каміння, між яких роздушували зерно. Хліб, спечений з такої „муки“, змеленої на таких жорнах, був на вигляд, як корж. Печено його також на розпалених каміннях: з них попереду згортали жар, а натомісць клали тісто. Часами стрімляли корша просто в багаття, іноді запікали в гарячому попелі, як ще й за наших часів роблять це кочові цигани. Видима річ, поки корж був теплий, його можна було легко гризти. А як він трохи полежав, то навряд чи сьогочасна людина, розкусивши його, не мусілаб потім йти до зубного лікаря справляти свої кволі зуби. А тимчасом переважно такий лише хліб людство мало порівнюючи до недавнього часу. Дуже правдоподібно, що їв такі коржі ще славнозвісний грецький поет Гомер, котрий, як гадають, жив приблизно за 700 років перед Христом. Бож в старій Греції хлібопекарство стояло ще на початковому щаблі розвитку, хоч там вже було відомо не тільки прісний, але й заквашений хліб. Греки вживали на хліб пшеницю, ячмінь і овес. Перси також замісць хліба пекли коржі, які мало чим відріжнялися від тих чуреків, що про них згадує Т. Шевченко і що їх їдять ще й сьогодні в Персії, на Кавказі та взагалі на Сході. Чуреки роблять з пшеничної яшної або й кукурудзяної муки. Муку заміщують з водою чи молоком, трохи присолюють й формують великі коржі, котрі потім легко наліплюють на розігріті стінки східньої печи. Таку піч копають в землі, завглебшки майже на зріст людини. Стінки її гладесенько вимазано глиною. На споді, в глибині тієї ями - печи розпалюють багаття. Тоді пекар чи господиня перехиляється в піч майже по пас й швидким рухом наліплює на стінки сирові чуреки. Звичайно таку „операцію“ пекар пророблює, будучи голий по пас та з головою, обмотаною мокрою хусткою.

Свіжий, теплий чурек має неначе золочену шкуринку, а на ній, поки ще тісно формувалося, гострим зубчастим ножем-коліщатком, покреслено в ріжних напрямах. Це на те, щоби в печі корж не здувався пухирями та щоби зручніше було його ламати. Смашний це хліб! Живились ним не тільки на барвистих, голосних базарах Орієнту, але й у Київі, за ліпших часів, де я сама пекла чуреки в навмисне зробленій всадку кабиці.

Наш хліб не був би тим, чим він є, колиб до тіста ми не додавали грибків-дріжджів. Перші вигадали заквашувати опару египтяни. Від них заквашений хліб перейшов до жидів, що в своїй Біблії часто згадують про „закваску“, „квашений хліб“, котрий і відріжняють від „опрісників“ — з тіста неквашеного.

Египтяни мали досить розвинене хлібопекарство й уміли робити хліб ріжної форми та ріжних смаків. Так, на старовинних написах египетських існують згадки не тільки про яшні коржі для вояків та робітників на будівлях пірамід, але й про пиво, що його робили з тих-же коржів. Яшні коржі египтяни натирали чісником і запивали пивом. Це була найбільше поширена їжа простого египетського народу. Крім яшного, знав Египет і пшеничний печений хліб, умів робити й оладки в кипячій олії. Навіть знав і солодкі тістечка з медом. Дуже улюбленим було й печиво, подібне до наших пампушок чи „горішків“, у тісто для яких додавали дріжджів, молока, олії та яець. Пекли його не в печі, а на печі, зробленій ца взірець теперішньої плити, з Нільського липкого багна. Взагаліж староегипетський хліб, хоч мав і ріжноманітну, але раз-у-раз плесковату форму, й саме через те, що пекли його на поверхні печі.

В добі Александрівській, пізнішій, коли до Египту переселилось багато греків, вже вміли пекти справжні колачі або й пиріжки з сиром, маком, овочами. До тістаж додавали й ріжних запашних присмак, переважно — ароматних олійків.

Часто згадується про хліб і в св. Евангелії. Вже сама молитва Господня „Отченаш“ свідчить про те, що за часів Христа хліб був щоденною людською поживою, бож хлібопекарство, як ремесло, має свій початок років за 200 перед народженням Христа.

Видима річ, досить тяжко дізнатися, який саме був той хліб, що його уживав Христос, наприклад, в Бетанії, в хаті Марії та Марти, або на весіллі в Кані Галилейській. А отже, дуже правдоподібно, що рецепт й того евангельського хліба, зберігся ще й по цей день у палестинських господинь. 3/4 кільограма доброї, трохи присоленої пшеничної муки заквашують „пучкою“ дріжджів чи заквaскою, розпущеною в 1/4 літра літепла, до якого розбовтано одно ячечко та ложку оливової олії. Замішують, дають підійти, а як підійшло, досипають ще 1/4 кільограма муки та доливають ще ложку олії. Вимісивши в досить туге тісто ва поклавши на добре помащену оливою сковородку чи лист (шматок бляхи) й давши ще раз підійти, засувають його, вже нічим не намащений згори, — в гарячу піч. Такий хліб роблять в Палестині на урочисті випадки. Отже, можна припустити, що саме таким пригостювала Христа і пильна евангельська господиня — Марта...

В Римській Імперії вже існувало багато промислових пекарень. За Цезаря Августа в самому Римі налічувано їх більш 300. А пекарі вже зеднувались у своє окреме (професійне) товариство, ніби, мовляв, творили пекарський цех. Римський хліб пекли з пшеничної муки, а мав віч форму переважно круглу, як наш буханець, при чому на горішній частині його було поділено нарізами, щоб лекше ломати на окремі шматки.

Багато відомостей про старо-римський хліб дали розкопини Помпеї, невеликого римського міста, залитого лявою з Везувія в 63 році й остаточно знищеного тимже вульканом в 79 році по Різдві Христовім. Отож, знаємо, що в Помпеї дуже поширене промислове пекарство. По всіх кварталах (названих по розкопинах — „інзулями“ — тобто острівцями, бо такий квартал обмежено зо всіх боків вулицями, як острів водою) існувала принаймні одна, а то — й кілька хлібопекарень. В дворищі такої пекарні були камяні досконаліші за египетські, жорна. Вони мали форму видовбаного гостро чіпка чи конуса, що входив у другий (спідній) конус, мов у камяну ступу припасований товкач. Мука висипалася вічком в споді ступи. Верхній камінь приводили в рух деревляною поперечиною. В самій пекарні помпейського пекаря була камяна діжа, подібна на ночви. та камяний стіл для мішання у формування тіста. Печі були цегляні й подібні до теперішніх. Біля печі стояв посуд на воду, і коли піч була занадто розпалена, пекар бризкав водою на стінки печі зсередини, чим зменшував у ній теплину та додавав вохкости, котра надавала своєрідного смаку хлібові. Так роблять і наші бублейниці на Україні при випіканню бубликів. Так самож, як наші бублейниці чи сільські господині, й помпейські пекарі засували хліби в піч деревляними лопатами. Челюсти печі, коли хліб пікся, затулювали заслінкою. При розкопинах по деяких пекарнях знайдено й готові хліби, що були в печах саме в момент катастрофи. Видима річ, — тепер вони трохи затверді й занадто перепечені. Однак форму їхню збережено: вони круглі, подібні до наших книшів, бо поділені надрізами, що й йдуть з осередку до країв. Деякі мають на собі печатку з найменням пекаря.

ЕДВАРД КЛЕЙТОН ЕЙКЛЕР
новий начальник комісії виміни.

При римських пекарнях звичайно бував один чи й два покої, де продавали хліб. В одній помпейській пекарні розкопано дві печі, кілька млинів та шість крамниць. Ще інша була чудово прикрашена мармуром й уявляла собою вже справжню цукорню, де продавали тістечка та інше печиво.

Видко, що хлібопекарі часто бували багатими та впливовими в громаді людьми. Одного, наприклад, Пакіуса Прокула в Помпеї було обрано на „едила“, тобто на представника міської влади. При чому обрання відбулося одноголосно, а в Помпеї сперечалися при виборах не менш, як це буває й тепер...

В решту Европи знайомість з хлібом було принесено з Риму. Найраніш пізнали його Ґаллійці (праотці нинішніх Французів). В Німеччині уживання хліба поширилося аж в середньовічну добу. Та говорити докладніше про історію хліба в Европі — булоб надто довгою справою. Вже хочаб самий скандинавський хліб вартий того, щоб про нього написати окрему статтю, бо його можна зберігати спечений протягом кількох років, що має велику вагу для сторін, де — як тепер на нашій Україні — часами приходить страшний голод.

У нас, на Україні знали справжній квашений хліб з давніх-давен. І, коли Европа спочатку уживала на хліб переважно пшениці, то на Україні в дуже глибокій старовині знали вже й жито. У першого нашого літописця Нестора (в життепису нашого Святого Теодозія Печерського) згадується про житній хліб, як про неодмінну щоденну їжу тогочасних печерських черців. Можна гадати, що плекання жита саме з України поширилося і на сусідню Московщину, а також перейшло й на Бесарабщину, де перше жито почали сіяти лише з 1814 року. Тим-то й назва „житниці“ по праву належиться Україні і — власне — за те, що наша багата земля є і дкосі „житницею“, — так важко нам виборсатись, бож дуже смакує чужинцям український „хлєбушко“...

А на Україні, справді, вміли готувати дуже смашне печиво, якого не знають майже ніде в іншому світі. Так, наприклад, тільки Велика Україна знала надзвичайно смашні й виживні олійні бублики, чудові сляцони, що їх у вигляді виноградних грон, майстерно робили по ярмарках наші сляцонниці. Напричуд смашні, призабуті нині нашими господинями, так звані „старосвітські пизи“, що смаком нагадують також старосвітські неапольські „пізза“. Але й бублики й пизи й книші, чи святочні наші хліби (паски, папушники, або вертуни-хрусти та інші) вимагають у господині багато часу. Нинiж життя біжить так прудко, а жінка помолу виходить з пекарки й на ширшу громадську дорогу, то нема коли віддавати їй стільки часу для печи, як це бувало раніш. Тому й випікання звичайного хліба, а особливо житнього та паляниць для окремих господинь стає неможливим.

„СЕРЦЯ АМЕРИКАНЦІВ Є З ПОЛЯКАМИ“

ЛОНДОН. — Так заявив Антоні Бідль, американський амбасадор при польськім уряді, представникови польської ґазети „Денник вояка“.

БІЛГОРОД МАЄ БУТИ В НІМЕЦЬКИХ РУКАХ

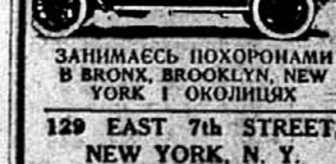
Німецьке звідомлення подає, що Білгород, столиця Югославії, зістав занятий німецькими військами ген. фон. Кляйста. Місто має бути в цілковитих руїнах, наслідком попередніх численних німецьких бомбардувань. Далі подає німецьке звідомлення, що німці забрали в полон 22 югославянських ґенералів. Та звідомлення зо середущої Югославії вказують на те, що югославські війська ставлять там сильний опір. Вони ведуть тепер війну на повстанчий лад, що дуже відповідає вимогам гірського терену, на якому малі відділи можуть завдавати ворогови велику шкоду. Югославський король має бути разом з армією.

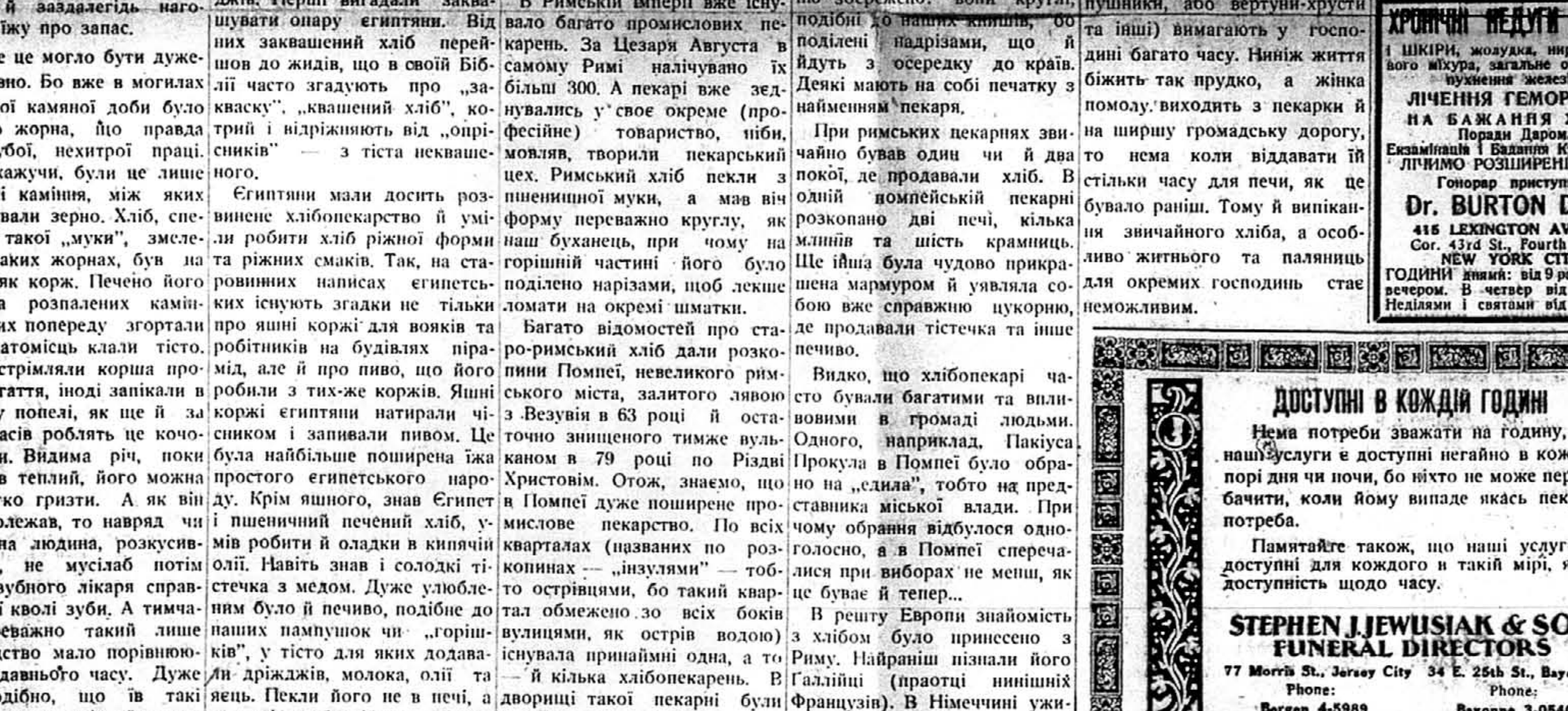

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, А ТИМСАМИМ СТАВАЙТЕ СПІВВЛАСНИКОМ ШІСТЬ МІЛІОНОВОГО МАЄТКУ ЦЕЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА“.

ТАРЗАН, ч. 278. Плян, який не вдався.

Ніч прийшла і пішла. Том знов зустрівся віч на віч з питанням, як прокормити себе і львинят? Тут йому прийшла думка:

Взяти львинят зо собою на полювання. Скоро львинята натрапили на дикого пацюка, вбили його і пожерли.

Але коли Том хотів підійти до них і собі увірвати кусок мяса, львинята відігнали його від своєї добичі.

Наївшись добре львинята не хотіли далі полювати. Вони полягали на землю і спочивали. А перед Томом знов стояло голодування.